

Dansk Forsknings- og Forsøgsvirksomhed paa Landbrugets Omraade*).

Af Professor K. A. Bondorff.

Da det høje Selskab anmodede mig om at holde et Foredrag om dansk Forsknings- og Forsøgsvirksomhed paa Landbrugets Omraade, forekom Opgaven mig baade vanskelig og utaknemlig. Vanskelig, fordi Emnet var saa mangesidigt, utaknemlig, fordi Emnet vilde være mine Tilhørere endog overmaade velkendt. Men samtidig var Opgaven tillukkende, idet jeg gik ud fra, at man fra Selskabets Side ikke i første Række ønskede en Fremstilling af de Veje, man her i Landet *har* fulgt paa det Omraade, ej heller af de opnaaede Resultater, men i nok saa høj Grad ønskede en Diskussion af de Veje, det fremtidige Arbejde bør følge. Og jeg takker Selskabet, fordi Valget faldt paa mig, ikke mindst ud fra Erkendelsen af, at andre var mere kompetente til at behandle Emnet.

Forsøgsvirksomhedens Begyndelse.

At Det kgl. danske Landhusholdningsselskab har ønsket dette Emne drøftet, er i fuld Overensstemmelse med Selskabets gamle Traditioner. Lige fra Oprettelsen har Selskabet jo søgt, bl. a. gennem Prisopgaver, at fremme Forsknings- og Forsøgsarbejdet paa Landbrugets Omraade, og adskillige af vore Forsøgsvirksomheder har jo deres Oprindelse her i Selskabet, en Oprindelse, der ofte gaar længere tilbage, end man tænker paa. Det var i 1770, Selskabet afholdt den første Redskabsprøve, Plovprøven paa Ryegaard ved Bernstorffvejen. I 1820 lod Selskabet anstille Forsøg over den hensigtsmæssigste Saamængde, og 1836 indrettedes paa Hofmannsgave det første Forsøgsmejeri til Ostningsforsøg. Og som et ret aktuelt Ku-

*) Foredrag i Landhusholdningsselskabet den 24. Februar 1944.

riosum skal jeg erindre om, at Selskabet 1818 foranledigede Forsøg udført over Kogsalts Virkning som Gødning, Forsøg, som Oberstløjtnant *Falkenskjold*, Sophienberg, berettede om i et Foredrag her i denne Sal for 125 Aar siden.

I næsten 90 Aar af sin netop 175-aarige Bestaaen, fra 1769 og til Landbohøjskolens Oprettelse i 1858, var Landhusholdningsselskabet praktisk taget alene om Forsøgsarbejdet paa Landbrugets Omraade. Med Landbohøjskolens Oprettelse var der vel tænkt paa, at denne skulde være det fremtidige Centrum for det landøkonomiske Forsøgsarbejde. Som De alle ved, blev Udviklingen ikke helt, som man havde tænkt sig. Læreren i Planteavlsvagene, Professor *B. S. Jørgensen*, var ikke Forsøgsmand og blev det aldrig, og den Forsøgsmark, Højskolen fik, blev ikke det Sted, hvorfra Statens Forsøgsvirksomhed paa Planteavlens Omraade fik sit Udspring. Det var Landsbyskolelæreren *P. Nielsen* i Ørslev, senere Tystofte, der — med Landhusholdningsselskabets Hjælp — grundlagde Statens Planteavlsforsøg. Husdyrbrugsforsøgene fremgik derimod af et Forsøgsarbejde paa Landbohøjskolen, men det var ganske vist Læreren i Fysik, *N. J. Fjord*, og ikke Læreren i Husdyrbrug, der gav Anledning til Oprettelsen af Forsøgslaboratoriet.

Undervisnings- og Forsøgsvirksomhedens Adskillelse.

Den historiske Udvikling medførte, at paa Planteavlens Omraade blev Undervisning og Forsøgsvirksomhed tydeligt adskilt allerede i Firserne, og denne Adskillelse har man ikke blot opretholdt, men udvidet til andre Grene af den landøkonomiske Forsøgsvirksomhed. Dette er noget specielt dansk. I Sverige er man gaaet den stik modsatte Vej, og har efter Oprettelsen af Lantbrukshögskolan i Ultuna søgt at lægge den allerede eksisterende Forsøgsvirksomhed sammen med Undervisningsvirksomheden, og i andre Lande er Undervisnings- og Forsøgsvirksomhed vokset op sammen og har faaet Lov at blive sammen.

Jeg vil gerne her understrege, at jeg siger Forsøgsvirksomhed og udelader Ordet Forskningsvirksomhed, og det er maake her Stedet til at præcisere, at naar jeg siger Forsøgsvirk-

somhed, tænker jeg alene paa saadanne Forsøg og Undersøgelser, der direkte tager Sigte paa Problemer fra Landbrugets Praksis, og hvis Resultater direkte kan anvendes i Praksis, medens jeg ved Forskning forstaar en Virksomhed, der maaske nok til syvende og sidst tager Sigte paa praktiske Formaal, men i højere Grad end Forsøgsarbejdet er rent videnskabelig, og hvis Resultater kun sjældent direkte kan anvendes af Praksis, men som Regel først maa formidles gennem Forsøg.

Den Adskillelse mellem Undervisning og Forsøgsvirksomhed, der er særlig for Danmark, er efterhaanden blevet ret gennemført. Planteavlsvorsøgene har aldrig hørt under Højskolen, og Forsøgslaboratoriet er skilt ud fra Højskolen. Ganske vist bestaar der Relationer mellem Undervisning og Forsøg, men kun som „Personalunioner“, og ogsaa disse opløses efterhaanden. Landbohøjskolens Forbindelse med de plantepatologiske Forsøg ophørte 1919, da Professor *Kølpin Ravn* fratraadte som Leder af disse Forsøg, Forbindelsen med Redskabsprøverne ophørte ved Docent *Anton Christensens* Død, for Driftsøkonomiens Vedkommende ved Professor *O. H. Larsens* Afgang, og for Planteavlens Vedkommende løstes det sidste Baand, da undertegnede fratraadte som Lærer ved Højskolen. Kun paa Husdyrbrugets og Mejeribrugets Omraade er Personalunionen endnu bevaret.

Det kan diskuteres, om en saadan Adskillelse er god eller daarlig, og i Sverige har Spørgsmaalet været diskuteret indgaaende. Der er Fordele og Mangler ved Adskillelsen, og Fordele og Mangler ved Samhørigheden. Set fra Forsøgsmandens Synspunkt vil Undervisningen ofte beslaglægge megen Tid; men derved, at den tvinger ham til at beskæftige sig med et større Omraade end hans specielle Interesseomraade, forhindrer Undervisningen ham i at blive for eensidig, en Fare, som Forsøgsarbejde ofte fører med sig. Set fra Lærerens Synspunkt forhindrer Samhørigheden ham i at tabe den Kontakt med Praksis, som Livet paa Katederet og i Studereværelset eller Laboratoriet ikke giver ham. Men afvejer man Fordele og Mangler mod hinanden, er det efter min Mening saaledes, at

det danske System er drevet for vidt; Landbohøjskolens Lærere, der — som Forholdene har udviklet sig — i det væsentlige maa klare Forskningsarbejdet, burde have nogen Tilknytning til praktisk Forsøgsvirksomhed for at kunne bevare Følingen med det praktiske Jordbrug. Men det tilstræber man aabenbart ikke herhjemme, i alt Fald ikke fra de bevilgende Myndigheders Side. Saaledes har der i en snart lang Aarrække ikke engang været noget Beløb til Læreres Rejser. En Lærer ved Landbohøjskolen maa, hvis han ønsker at komme til faglige Møder eller se, hvorledes det praktiske Jordbrug arbejder, selv afholde alle Udgifter. Samfundet kan ikke med Rette bebrejde en Mand, om han under disse Forhold bliver hjemme; men Samfundet har den største Interesse i, at han kommer ud, ja jeg vil sige, Samfundets Interesse i ikke at faa en virkelighedsfjern Lærerstab paa Landbohøjskolen er mange Gange større end det meget beskedne Beløb, som Lærernes Rejser koster. Rejsediæterne er jo ikke af en saadan Størrelse, at de frister en Tjenestemand til at rejse mere end nødvendigt.

Forsøgsvæsenets nuværende Organisation.

Ser vi paa dansk Forsøgsvirksomheds Organisation, saaledes som den er i Dag, er det mest iøjnefaldende maaske den Decentralisation, som præger den, og særpræger den. I intet andet Land finder man en lignende Decentralisation. Men ogsaa her maa vi erindre den historiske Udvikling. Ser vi paa Planteavlsforsøgene, ja saa stammer Statens Forsøgsvirksomhed paa dette Omraade fra *P. Nielsens* Forsøg paa Ørslev Skolelod, medens den lokale Forsøgsvirksomhed, d. v. s. Landbrugsorganisationernes Forsøgsvirksomhed, fremkom en Snes Aar senere og almindeligt føres tilbage til Professor *Westermans* berømte Foredrag i Røde Kro paa Amager i 1891. Og de to Forsøgsvirksomheder, af hvilke den ene helt og den anden delvis bekostes af Staten, er teoretisk set ganske uafhængige af hverandre. Jeg siger teoretisk set. I Praksis er der dog heldigvis Kontakt mellem Statens og de landøk. Foreningers Forsøgsvirksomhed, en Kontakt, som bl. a. manifesterer sig ved Planteavls-Aarsmødet og det saakaldte Januarmøde. Men der

er ingen som helst Bestemmelse om, at de to Forsøgsvirksomheder skal søge en saadan Kontakt, der helt og holdent hviler paa Traditionens Grundlag fra den Gang for over 40 Aar siden, da *Frederik Hansen* og *K. Hansen*, de to Forsøgsledere paa Statens Forsøgsstationer, hjalp Landbrugsorganisationerne i Gang med deres Forsøg. Og Kontakten kan jo undertiden være svag nok, og Kræfterne splittes, som naar f. Eks. Landboforeningerne for nogle Aar siden følte sig kaldet til at iværksætte Sorts- og Stammeforsøg, og derved tog en Opgave op, som for det første ligger over den lokale Forsøgsvirksomheds Evner og Muligheder og som for det andet kun bidrager til at skabe Forvirring hos dem, der skal udnytte Forsøgenes Resultater.

Og ser vi paa den lokale Forsøgsvirksomhed, saa er den jo ogsaa i højeste Grad decentraliseret. Vi ser det bl. a. i, at der aarligt udkommer 9 provinsielle Planteavlsberetninger, hver noget for sig i Format og Tryk, ja endog i Forsøgsresultaternes Opstilling. Og gaar vi nærmere ind paa Forholdene, er hver enkelt af Landets ca. 150 Planteavlskonsulenter jo ganske suveræn med Hensyn til, hvad han vil lave af Forsøg, blot han kan faa sin Forenings Planteavlsudvalg med sig. Men det skal ogsaa erkendes, at der inden for den lokale Forsøgsvirksomhed findes et, paa Tradition grundet Samarbejde, der gør det muligt for denne Forsøgsvirksomhed at iværksætte landsomfattende Forsøg — hos de Konsulenter, der er villige til at tage saadanne Forsøg og forstaar deres Betydning.

Vi plejer, naar vi taler om dansk Forsøgsvirksomhed, imidlertid ikke at tale om Decentralisation, men om Frihed, og det lyder maaske ogsaa bedre, saa lad ogsaa mig fremtidig benytte denne Glose.

For Husdyrbrugsforsøgenes Vedkommende er Friheden ikke saa udtalt, fordi Statens Forsøgsvirksomhed her er den dominerende. Men vender vi os til Spørgsmaalet om, hvorvidt der bestaar nogen Forbindelse mellem Husdyrbrugs- og Planteavlsforsøg, saa finder vi, at Friheden her er absolut. Ja, der findes dog eet Forbindelsesled, et Fællesudvalg for Statens Forsøgsvirksomhed paa Planteavlens og Husdyrbrugets Omraade,

der skulde tage sig af saadanne Opgaver, hvis Løsning kræver Medvirken fra begge Sider, som f. Eks. Ensileringsforsøg. Men da dette Fællesudvalg ingen Penge raader over, ingen som helst Beføjelse har til at iværksætte Forsøg eller lade de to interesserede Parter gøre det, kan man uden Overdrivelse sige, at dette Fællesudvalg ikke træder Friheden under Fode, saa meget mindre, som det ikke har holdt Møde siden April 1941 og har været uden Formand, siden Forstander *H. J. Ras-mussen*, Næsgaard, døde.

Og Friheden udfolder sig. Ser vi f. Eks. paa Ensileringsforsøgene. Her har Statens Forsøgsvirksomhed i Plantekultur gjort de første bitre Erfaringer om, hvor vanskelige Ensileringsforsøg er, og trods adskillige Aars Arbejde endnu ikke løst Spørgsmaalet om, hvorledes Ensileringsforsøg egentlig bør udføres. Saa tog Forsøgslaboratoriet Spørgsmaalet op, med lidt mindre Resultat, men til Gengæld med en større Beretning. Saa foranstaltede Landbrugsorganisationerne en Undersøgelse med Statsstøtte, hvor man ad statistisk-analytisk Vej søgte at klare Ensileringsproblemer, og nu er Mejeriorganisationerne gaaet i Lag med Opgaven. Hvis man havde sat samme Opbud af Arbejde og Penge ind efter en fælles Plan, paa en mindre udstrakt Front, er det sandsynligere, man vilde have opnaaet større Resultater, maaske endog et Gennembrud. Men det vilde have krævet visse Indskrænkninger i Friheden.

Der kunde nævnes mange andre Eksempler paa, at den vidt-drevne Decentralisation foraarsager, at een og samme Opgave tages op fra flere forskellige Sider. Jeg vil dog her gerne fremhæve, at jeg ikke finder det absolut forkasteligt, at en Opgave tages op fra mere end een Side, tværtimod. Men det forekommer mig, at man her i nogen Grad maa skelne mellem Forskning og Forsøg. Drejer det sig om rent videnskabelige Forskningsopgaver, om at indvinde nyt Terræn for Videnskaben, ja da er det en Fordel, ikke blot at flere tager Opgaven op, men at den angribes fra vidt forskellige Sider. Drejer det sig imidlertid om en mere praktisk betonet Forsøgsopgave, hvor det Maal, man stræber efter, ofte paa Forhaand vil være givet, ja da tror jeg, en Samvirken af Kræfterne hurtigst vil give det tilsigtede Resultat.

Styreform.

Et andet for dansk Forsøgsvirksomhed særegent Træk er, at den ledes af en Række Udvalg.

Dette med Udvalg som den bedste Ledelse er maaske ikke specifikt dansk. Men jeg tror, at Danmark absolut er det førende Land med Hensyn til Udvalg, og at de her atter inden for Landbruget har fundet den frodigste Voksebund. I Landøkonomisk Aarvog for 1944 vil man kunne finde 786 Udvalg, udtrykkeligt betegnet som Udvalg. Men en nærmere Gennemgang af Aarbogen vil afsløre adskilligt flere, der skjuler sig under andre Betegnelser. Og jeg kan nævne, at der findes mindst 148 Planteavljudvalg her i Landet.

Ogsaa for Udvalgenes Vedkommende spiller den historiske Udvikling ganske givet en Rolle. Da Landhusholdningsselskabet begyndte sin Forsøgsvirksomhed, nedsatte Selskabet Udvalg til at tage sig af de forskellige Opgaver, og den Linie har man siden fulgt, ogsaa fra Statens Side, da denne overtog de Forsøgsvirksomheder, som Landhusholdningsselskabet havde paa-begyndt. Udvalgene, som oftest fremgaaet ved lige og almindelig Valgret, er ogsaa et Udtryk for den demokratiske Styreform og Tænkemaade, der har været herskende her i Landet.

Men man kan stille det Spørgsmaal: er en saadan Styreform nu, da Forsøgsvirksomheden er vokset sig stor og omfattende, stadig og paa alle Omraader den hensigtsmæssigste. Er det ikke, som naar en Forretning fra en ubetydelig Begyndelse vokser. Den Lommebog, hvori Regnskabet de første Aar let kan føres, bibeholdes. Den bliver større og større, men er stadig en Lommebog. En skønne Dag maa Regnskabet imidlertid lægges om fra Lommebogssystemet til et andet System, der passer til den store Virksomheds Krav.

At der ikke ved de forskellige Forsøgsvirksomheder gør sig samme Synspunkter og Regler gældende, beror vel ogsaa paa den historiske Udvikling, der har medført, at disse Udvalg er blevet til efterhaanden og hver for sig har udarbejdet sin egen Forretningsorden. Ser vi f. Eks. paa de Udvalg, der staar i Spidsen for de forskellige statslige Forsøgsvirksomheder, fin-

der vi, at Forstanderen for Statens Mejeribrugsforsøg er Medlem af Statens Mejeriudvalg og samtidig Sekretær for Udvalget. Forstanderen for Statens Redskabs- og Maskinprøver er Sekretær for Statens Redskabsudvalg. En af Forstanderne ved Statens Husdyrbrugsforsøg er Sekretær for Statens Husdyrbrugsforsøg og Leder af Forsøgslaboratoriets Kontor, men ogsaa de øvrige Forstandere er nærværende ved Udvalgets Møder. Mest eksklusivt er Statens Planteavlsudvalg, der har sin særlige Sekretær, og hvor Forstanderne højst 2 Gange aarligt samles med Udvalget.

Hvorledes Forretningsordenen iøvrigt er inden for de forskellige Forsøgsvirksomheder, skal jeg ikke komme ind paa. Jeg skal blot eksempelvis nævne, at der for Udsendelse af Beretninger om Planteavlsforsøg og om Husdyrbrugsforsøg gælder helt forskellige Regler.

Karakteristisk for dansk Forsknings- og Forsøgsvirksomhed er endvidere de relativt smaa Beløb, der ofres derpaa. F. Eks. tror jeg intet Steds i Verden, man finder Forsøgsstationer, der drives for saa beskedne Beløb som de danske. Og gaar vi til den lokale Forsøgsvirksomhed, tager vi f. Eks. den nærmeste Landboforening, Københavns Amts, saa ser vi, at den med et aarligt Medlemsbidrag paa 7400 Kr. har Konsulent i Planteavl, Husdyrbrug og Grundforbedring. Rekordens sættes dog vistnok af en midtjysk Landboforening, der med et aarligt Medlemsbidrag paa 2150 Kr. har — helt for sig selv — en Konsulent i Husdyrbrug, i Planteavl, i Havebrug, i Husholdning og i Regnskabsføring, skønt man skulde tro, en Konsulent i Økonomi var overflødig i den Forening. Jeg tror, jeg tør paastaa, at intet andet Erhverv i Landet kommer saa billigt til Forsøgsresultater og Oplysninger som Landbruget.

Kontakten med Praksis.

En Særegenhed ved dansk Forsøgsvirksomhed, og vi kan her ogsaa tage dansk Forskningsvirksomhed med, er den intime Kontakt, der altid har været mellem disse Virksomheder og Praksis, en Kontakt, som vi er stolte af og sjældent glemmer at fremhæve. Og — maaske med Undtagelse af Norge — finder

vi heller intet tilsvarende i andre Lande. Dog maa det erkendes, at man i Sverige er godt paa Vej til at tilvejebringe en lignende Kontakt. Der er her i den sidste halve Snes Aar sket store Forandringer. Betydningen af denne Kontakt, der jo paa den ene Side beror paa, at de, der beskæftiger sig med Forsøg og Forskning, forstaaer Praktikerne Problemer og paa den anden Side, at Praktikerne er saa teoretisk uddannede, at de forstaaer Forsøgsfolkene og Videnskabsmændene, er det unødigt at gaa ind paa.

Det har været en Lykke for vort Land, at Videnskabsmænd og Praktikere — for at sige det paa en anden Maade — talte samme Sprog. Vi har i et enkelt Tilfælde set, hvad det betød, naar en Videnskabsmand ikke formaaede at udtrykke sig paa en Maade, som Praktikerne forstod. Men dermed er ikke givet, at enhver Afhandling, der fremkommer fra Forsøgs- og Forskningsarbejdet, kan være eller skal være skrevet saaledes, at den direkte kan udnyttes af Praktikerne. Der kan her undertiden forekomme Misforstaaelser, og der kan — ogsaa inden for de Udvalg, der staaer i Spidsen for vort Forsøgs- og Forskningsarbejde — undertiden spores en Tendens til, at hvis en Afhandling ikke er saaledes, at en Mand med almindelig Landbrugsskoleuddannelse kan forstaa den, er den uden Betydning. Det er efter min Opfattelse en meget farlig Tendens. Man kan føre Popularisering for vidt og gennem et Krav om, at videnskabelige Forskningsresultater skal fremstilles i en for Menigmand begribelig Form, let komme til at lægge en Bremse paa det videnskabelige Forskningsarbejde, som Praksis dog ikke kan være foruden. Og maa jeg i denne Forbindelse erindre om, at Beretninger fra Forsøgslaboratoriet, og vist ogsaa Forsøgsmejeriet, skal godkendes af vedkommende Udvalg, før de kan offentliggøres. Det hænder, at jeg, naar jeg faar en af Forsøgslaboratoriets Beretninger i Hænde, stiller det klassiske Spørgsmaal: Hvem er Imprimatur i Aar?

Naar det danske Landbrug indtager den Stilling, det gør i Dag, skyldes det i høj Grad denne Kontakt mellem Videnskab og Praksis, dels fremkommet ved, at Videnskabsmændene ofte var udgaaet fra Landbohjem og havde et grundigt Kendskab til

Landbrugets Praksis, dels — og navnlig — at vi har haft en stor og dygtig Stab af Konsulenter og Landbrugslærere, som oftest udgaaet fra Landbohøjskolen, der stod som Formidlere mellem Videnskab og Praksis. Systemet har været godt. Men er man ikke tilbøjelig til at overse, at Systemet kræver ikke blot oplyste Landmænd, der kan tage imod Resultaterne, ikke blot dygtige Formidlere, der kan bringe Resultaterne ud til Landmændene, men ogsaa et Fond, ja vel et Overskud af videnskabelige Resultater, der kan formidles. Hvis ikke dette er Tilfældet, da vil hele Systemet svigte. Tørrer Flodens Kilder ud, kan den heller ikke vande og befrugte Jorderne langs dens Løb.

Maaske vil man svare, at der endnu intet Tegn er derpaa, men hvorledes er det med den rent videnskabelige Forskning paa Landbrugsomraadet? Ja, den hører naturligt hjemme paa Landbohøjskolen og Forsøgslaboratoriet, og andre Steder er der heller ikke meget af den. Det er jo en Tilfældighed, at Lederen af Carlsberglaboratoriets fysiologiske Afdeling arbejder paa dette Omraade, og hvad det mig betroede Laboratorium angaar, da er Forskningsarbejdet kvalt af de praktisk betonedede Opgaver.

Støtte af Forskningen.

De Midler, der stilles til Forskningens Raadighed, er, ja man kan fristes til at sige, uanstændigt smaa. Tænk hvilke Forskningsopgaver der er vedrørende arvelige Forhold inden for vore Husdyr. Landbohøjskolens — og Danmarks eneste — Professor i Arvelighedslære er afskaaret fra at arbejde med Dyr, der er væsentligt større end Bananfluer. Tænk paa det svenske avlsbiologiske Institut paa Wiad.

For at illustrere hvilke Beløb, der staar til Forskningens Raadighed, skal jeg nævne, at Læreren i Landbrugets Planteavl — ligesom Læreren i Landbrugets Jorddyrkning — hver har et Annum paa 800 Kr. Af dette Beløb skal afholdes Udgifter til Bøger, Telefon, Papir og Samlingernes Vedligeholdelse — og Resten staar til Raadighed for det intensive Forskningsarbejde, der forventes at udfolde sig i de til Afdelingen hørende

Laboratorier. Og de 2 Lærere — eller rettere de 3, for Læreren i Kulturteknik maa ogsaa tælles med — har til Hjælp 1 Assistent og har nu ogsaa en hel Betjent, men maatte i mange Aar nøjes med en halv til Deling. Naar jeg nævner Afdelingen for Landbrugets Plantedyrkning, er det ikke for paa nogen Maade at klage. Menneskenes Tilfredshed afhænger som bekendt ikke af, hvorledes de selv har det, men hvorledes andre har det, saa Lærerne i Planteavlsfagene har ingen Grund til at være utilfredse. Det er under saadanne Vilkaar, Forskningen maa bedrives, d. v. s. man maa, hvis der overhovedet skal foretages noget, se at skaffe Penge paa anden Maade.

Nu vil man ganske sikkert henvise til, at Videnskabens Historie Gang paa Gang har vist, at det er Manden, og ikke Lokaler eller Pengemidler, det kommer an paa. Det skal jeg gerne indrømme. Men Videnskabens Historie lærer ogsaa noget andet, nemlig at hvert nyt Fremskridt inden for et bestemt Omraade, dettes Udbygning om jeg saa maa sige, koster stadigt mere Arbejde og stiller stadigt større Krav til Apparatur. Og saa her gælder det aftagende Udbyttets Lov. Et tilsvarende Fremskridt, som Professor *Segelcke* i sin Tid naaede ved at anvende Termometer, vil i Dag kræve et ganske andet Apparatur. Og selv Anskaffelse af Termometret betød jo en Udgift i Forhold til den indtil da anvendte Pegefinger.

Af det, jeg her har fremsat, maa man nu ikke forledes til den Opfattelse, at jeg skulde anse vor Forsøgs- og Forskningsvirksomhed for helt igennem uheldigt udformet og organiseret. Tværtimod. Kendsgerningerne viser jo, at der er opnaaet mange og fortrinlige Resultater. Men dette er jo ikke ensbetydende med, at Forsøgs- og Forskningsvirksomheden ikke kunde udformes og organiseres bedre, end den er nu.

Eventuel Reorganisation.

Den Maade, hvorpaa vor Forsøgsvirksomhed er blevet til, den historiske Udvikling, har medført nogle af de Forhold, jeg har peget paa. Men naar nu vore Forsøgsvirksomheder er vokset og vokset, for nogles Vedkommende gennem mere end et halvt Aarhundrede, og faaet Lov at vokse frit og uafhængigt

af hverandre, saa kunde der maaske være Anledning til at se nærmere paa, om den Udformning, der var naturlig for 50 Aar siden og rigtig over for en Forsøgsvirksomhed i sin Vorden, ogsaa er tidssvarende i Dag. Og der kunde være Grund til, ikke mindst naar man tager i Betragtning, at vi Danske altid fremhæver Samarbejdets Betydning, at se nærmere paa, om et endnu intimere Samarbejde mellem vore Virksomheder paa dette Omraade ikke kunde være betimeligt, ogsaa ud fra rent økonomiske, ja, man maa for min Skyld gerne sige planøkonomiske Overvejelser. Vi regner vist alle med, at der kommer fattige Tider, og i alt Fald vil det jo ikke være til nogen Skade at forberede sig derpaa. Erfaringen viser, at det er i fattige Tider, Praksis spørger mest efter Forsøgsresultater, og det er i fattige Tider, man kan ofre mindst paa at faa disse Resultater frem. Saa med Henblik paa de Tider, vi venter, gælder det om, at faa mest muligt ud af de Midler, der kan sættes ind paa Forsøgsarbejdet. Det er min Opfattelse, at man alvorligt burde overveje en Reorganisation af vort Forsøgs- og Forskningsarbejde, med Henblik paa større Effektivitet, og jeg skal søge kort at skitsere, efter hvilke Retningslinier en saadan Reorganisation formentlig burde ske.

Nødvendig er efter min Mening en vis Centralisation af Forsknings- og Forsøgsarbejdet for at tilvejebringe en nøjere Kontakt mellem de enkelte Forsøgsvirksomheder og mellem Forsøgsvirksomhed og Forskning. For at tage dette sidste Forhold først, skal jeg blot pege paa, at som Forholdet er i Øjeblikket, er Landbohøjskolens Lærere i Planteavl og Kulturteknik ikke knyttet til Forsøgsarbejdet, Læreren i Agrikulturkemi kun gennem sin Plads i det administrative Statens Planteavlsudvalg, og Læreren i Gødningslære og Forsøgsteknik kan ogsaa meget let blive uden Tilknytning til Forsøgsvirksomhed. I alt Fald faar han ikke en saadan Tilknytning i Kraft af sit Embede.

Hvad Forsøgsvirksomhedernes Samvirken angaar, bør man tilstræbe en Udvidelse af det traditionsmæssige Samarbejde, der allerede bestaar inden for Planteavlen og som allerede nævnt bl. a. finder sit Udtryk gennem Planteavls-Aarsmødet. Men først og fremmest vil et nærmere Samarbejde mellem Planteavls- og

Husdyrbrugsforsøg end det, der findes i Øjeblikket, kunne faa Betydning.

Et saadant udvidet og alsidigt Samarbejde vil maaske af enkelte kunne opfattes paa den Maade, at der er Tale om en Tvangsindlæggelse. Ja, en Pligt til at deltage i et saadant Samarbejde finder jeg i Grunden naturlig, set fra Samfundets Side. For de statslige Forsøgsvirksomheders Vedkommende kan man jo fra Statens Side paabyde Deltagelsen, og hvad Landbrugsorganisationernes Forsøgsvirksomhed angaar, da er Forholdet jo det, at Staten betaler Halvdelen af Forsøgslederens, d. v. s. Konsulentens Løn, og indtil 30 pCt. af Forsøgsudgifterne, saa det vilde vel ikke være urimeligt, hvis Staten til Gengæld forlangte Deltagelse i Samarbejdet.

I Samarbejdet burde ogsaa Hedeselskabet være forpligtet til at deltage, hvis dette stadig føler sig kaldet til at drive Forsøgsvirksomhed, og det vilde være en stor Fordel, om den virkelig private Forsøgsvirksomhed, der dog ogsaa findes her i Landet, f. Eks. paa de private Forædlingsanstalter, kunde knyttes til Samarbejdet.

Et saadant Samarbejde vil kræve et Organ, og her staar vi maaske overfor den største Vanskelighed, da det nødvendigvis vil kræve, at en Del af de mange nu eksisterende Udvalg ophæves eller deres Virksomhed eller Beføjelse væsentligt indskrænkes. Man kunde her gaa flere Veje.

Oprettelsen af et Landbrugsakademi.

Een Vej frem var at oprette et Landbrugsakademi, saaledes som de har haft det fra 1811 i Sverige, hvor Landbrugsakademiet var Centralen for Forsøgs- og Forskningsarbejdet, indtil man nu har lagt det ind under Landbrugshøjskolen. Og det havde været naturligt, om Det kgl. danske Landhusholdningsselskab var blevet det danske Landbrugsakademi, hvor Forskning og Forsøgsvirksomhed havde sit Centrum.

Det er vist ikke ubekendt, at en Kreds af Landbrugets Videnskabsmænd og Forsøgsfolk var stærkt optaget af denne Tanke. Men med *Kølpin Ravns Død* i 1920 faldt imidlertid Lederen bort, men det var vel ikke uden Paavirkning fra den

nævnte Kreds, at Selskabet i 1927 fremsatte sit Program om, at dets Opgave var at støtte og opmuntre Landbrugsforskningen og dens Udnyttelse i Landbrugsøkonomien. Ved Selskabets Reorganisation i 1933 tog man — og efter min Mening til stor Skade for vort Landbrug — eensidigt Sigte paa Udnyttelsen, paa Oplysningsarbejdet, en Opgave, som andre Organisationer lige saa naturligt kunde have taget op, medens Landbrugsforskningen, som Selskabet bedre og naturligere end andre kunde have taget sig af, forblev upaaagtet. Som Forholdene har udviklet sig i de forløbne 11 Aar, tror jeg desværre ikke, det kan nytte at se hen til Selskabet som det samlende Organ for landbrugsfagligt Forsknings- og Forsøgsarbejde, en Virksomhed, der efter min Mening vilde have været en langt naturligere Opgave for Selskabet end den omfattende Forlæggervirksomhed, der nu præger det.

Der maa skabes et helt nyt Organ, og man kunde tænke sig dette formet som et Landbrugsakademi. Vi har for forholdsvis faa Aar siden faaet et Akademi for de tekniske Videnskaber, der ogsaa tæller en Gruppe for Jordbruget og den til dette knyttede Industri. Gruppen har kun 20 Medlemmer af de 180 Medlemmer, som Akademiet tæller, og vel har Akademiet vist overmaade stor Interesse for Jordbrugsspørgsmaal, men det kan dog næppe være her, man skal søge det samlende og koordinerende Organ for Landbrugets Forsøgs- og Forskningsvirksomhed.

Oprettelsen af et Landbrugsakademi kræver Penge, og hvor er de Donatorer, der vil give Penge hertil. Tendensen herhjemme er jo saa udpræget den, at Donationer tager Sigte paa at sprede Oplysning og skaffe Uddannelse til og med det ordinære Kursus paa Landbohøjskolen. Det er meget faa Donatorer, der har interesseret sig for, hvor Oplysningen skal komme fra, og ser man f. Eks. paa Landhusholdningsselskabets Legater og Fonds, saa domineres de Midler, der staar til Raadighed for Forskningsarbejdet, af et enkelt stort Legat til Forskning paa Husdyrbrugssygdommenes Omraade, altsaa et Omraade, man ikke almindeligt henregner under Landbrugsforskningen. Fonds som Norsk Hydros Fond skal jeg senere komme tilbage til.

Et Landbrugsakademi, under hvilket Forsknings- og Forsøgsvirksomheden skulde samles, kan ikke heller oprettes uden Tilslutning fra Statens Side, og det er jo saa et Spørgsmaal, om Staten vil henlægge sin Forsøgsvirksomhed til et saadant Forum, selv om Staten i sin Tid havde sin Forsøgsvirksomhed i Plantekultur henlagt under Landhusholdningsselskabet. Personligt mener jeg, at et Landbrugsakademi vilde frembyde mange Fordele, ikke mindst for det internationale Samarbejde, som vi heller ikke kan undvære, men jeg tror dog, at man — selv om man ikke slipper Tanken om et Landbrugsakademi — dog lettere og hurtigere kommer frem ad anden Vej, gennem Oprettelsen af et Landbrugets Forsøgs- og Forskningsraad.

Et Landbrugets Forsøgs- og Forskningsraad.

Det vil være mange af de tilstedeværende bekendt, at der for nyligt, under Akademiet for de tekniske Videnskaber, er oprettet et teknisk Forskningsraad. Jeg skal ikke komme nærmere ind paa dette, da jeg ikke mener, det direkte kan tjene som Forbillede for, hvad Landbruget bør have. Snarere maa man se hen til det Forslag, der i Sverige er fremsat om et landbrugsvidenskabeligt Forskningsraad, og som viser, at man derovre har for Øje, at en Koordinering paa dette Omraade vil være paakrævet i de Tider, der kommer.

Et saadant Forskningsraad burde efter min Mening sammensættes af Landbohøjskolens Lærere i Landbrugs- og Havebrugsfagene og Lærerne i saadanne Grundvidenskaber som f. Eks. Arvelighedslære, Plantefysiologi, Agrikulturkemi m. fl. Endvidere af Forsøgslederne inden for de forskellige Grene af Statens Forsøgsvirksomhed, af Statskonsulenterne og af de provinssielle Konsulenter for Landbrugs- og Havebrugsorganisationerne samt enkelte Repræsentanter for Landbrugsorganisationerne. Forskningsraadet kan saa opdeles i Sektioner efter de forskellige Forsøgsomraader eller Forsøgsopgaver.

Forsøgs- og Forskningsraadet maa for at kunne røgte sin Opgave, Ledelsen af den danske Forsøgs- og Forskningsvirksomhed, ikke alene raade over Pengemidler, saa det paa eget Initiativ kan sætte ind paa Løsningen af foreliggende Opgaver,

men ogsaa have en saadan Myndighed, at det kan faa Forsøg gennemført paa de eksisterende Stationer eller Institutioner, naar dette er paakrævet. Lad os som et Eksempel se paa det aktuelle Ensileringsspørgsmaal. Raadet skulde her f. Eks. kunne foranledige en Koordinering af Forsøgene, saa Forsøg vedrørende Ensilageafgrøders Dyrkning, selve Ensileringen, Fodringsforsøg med Ensilage og Undersøgelse over Forsøgenes Indvirkning paa Mejeriprodukterne gik Haand i Haand, maaske suppleret med rent videnskabelige Undersøgelser over Ensileringsprocessens Kemi og Bakteriologi.

Medens jeg mener, Raadet, hvad Forsøgsarbejdet angaar, væsentlig skal og bør virke koordinerende, ligger Forholdet anderledes for det videnskabelige Forskningsarbejde, hvor Raadet bør være Centret og virke ansporende paa Arbejdet. Og der er saa sandt nok at tage fat paa. Jeg tror næppe nogen, der staar i Arbejdet, ikke kan pege paa Opgaver, som burde løses, men som Forholdene ligger i Øjeblikket, ikke kan løses. Og lad mig her, med Fare for at dumme mig, gaa uden for mit eget Omraade.

Paa Planteforædlingens Omraade synes jeg, vi i høj Grad maa savne et, lad mig kalde det levende Herbarium, et Sted, hvor de mange forskellige Sorter, Stammer og Varieteter af vore Kulturplanter holdes vedlige, Sorter, som maaske er ganske værdiløse for Praksis, men som kan eje een eller anden Egenskab, den praktiske Planteforædler en Dag har Brug for at kunne krydse ind paa sine Sorter. Og jeg har undertiden tænkt paa, naar man ser paa vore Landbrugshestes Ryg og Bringe, om ikke Professorerne i Hestens Anatomi og i Fysik med Bistand af en dygtig Sadelmagersvend kunde konstruere et Seletøj, der med Hensyntagen til Hestens Anatomi tillod dens Fysik at udfolde sig mindre generet, end det nu er Tilfældet. Landbohøjskolen har et Professorat i Hesteko, men ikke i Hestetøj, skønt dette vel ikke er mindre betydningsfuldt for Hestens Velvære.

En saadan Forskningens Central, hvorfra Impulserne udgik, vilde være af overordentlig stor Betydning. Men vi maa ogsaa gøre os klart, at Impulser og Initiativ er godt, men vel at mærke

kun, naar der er nogle, der kan føre dem ud i Verden, og her staar vi over for en alvorlig Mangel. For at sige det kort: vi mangler Arbejdsmuligheder for videnskabeligt indstillet Ungdom.

Det er jo begrænset, hvad Landbohøjskolens Lærere og de forskellige Institutioners Ledere, der ofte bebyrdes, ja overbebyrdes med administrativt Arbejde, kan overkomme af Forskningsarbejde, selv med deres bedste Vilje. Og Assistenten ansættes kun i sparsomt Maal og for Højskolens Vedkommende kun i det Antal, som Hensynet til Undervisningen nødvendiggør. I vore Nabolande mod Nord, mod Øst, mod Syd, har man forlængst indset Betydningen af, at den videnskabeligt indstillede Ungdom faar Lejlighed til at deltage i Forskningsarbejdet. Det er Ungdommen, der har det Vovemod, som faar den til at gaa løs paa tilsyneladende haabløse Opgaver, som vi ældre ikke synes, vi har Tid at spille paa. Og selv om de unge maaske indlader sig paa Hasardspil, faar de ikke helt sjældent en Gevinst hjem.

Sverige har sine Docenter, Norge sine Stipendiater. Hvad vi savner herhjemme er Midler, hvoraf man kan give de unge et Stipendium saa stort, at de gennem et Par Aar eller tre kan leve hæderligt af det, ogsaa som gifte, og derved sættes i Stand til paa et af de eksisterende Laboratorier eller Institutioner at tage en Forskningsopgave op.

Industrien har indset Betydningen heraf, og til det teknisk-videnskabelige Forskningsraad har man søgt at faa et Beløb paa 50 000 Kr. til saadanne Stipendiater, der skulde kunne faa Arbejdsplads paa Danmarks tekniske Højskole.

Hvad om vore Fonds, Norsk Hydros Fond og Gødningskompagniets Fond gav de Midler, der staar til Raadighed, til Stipendiater. Resultater af disse Penge vilde ganske givet ikke fremkomme straks og iøjnefaldende, men jeg tror, Pengene i det lange Løb vilde give de bedste Renter, naar de anvendtes paa denne Maade.

For den Ungdom, der i Dag har Lyst til at tage et videnskabeligt Arbejde op inden for Jordbruget, er Udsigterne til at kunne faa den fornødne økonomiske Basis, alt andet end lyse.

Jeg har jo fra mine Specialstuderende et ganske godt Indblik i disse Forhold, idet min Opgave gennem 20 Aar ikke blot har været at skaffe dem Eksamen, men ogsaa noget at leve af efter Eksamen, og den sidste Opgave har været ulige vanskeligere end den første. Der er jo saa faa Muligheder, og Indstillingen fra Praksis er den, at en ekstra uddannet Landbrugskandidat har man ikke Brug for som Konsulent, hvad enten Aarsagen nu er den, at man frygter, han har lært for meget, eller man — og som oftest med Rette — generer sig for at byde ham en Løn, der staar i skrigende Misforhold til, hvad han kan byde til Gengæld.

Der kan diskuteres om alt, og Forsøgs- og Forskningsvirksomheden paa Landbrugets Omraade er overalt i Verden et taknemligt Diskussionsemne. Herhjemme har vi hidtil slaaet os til Taals med, at det gik ganske godt, som det gik, og selv om der af og til har hævet sig Røster for, at man skulde søge et og andet ændret, er disse Røster snart igen forstummet.

Jeg har kun ganske løseligt kunnet skitsere Ændringer, men Hovedsagen er efter min Mening ogsaa den, at man tager op til alvorlig Overvejelse og Diskussion, om den Organisation af vort Forsøgs- og Forskningsarbejde, som var naturlig og hensigtsmæssig for 50 Aar siden, ogsaa er det i Dag og navnlig, om det danske Samfund har Raad til at undlade en Koordination af de Kræfter, der sættes ind paa dette Omraade og har Raad til fortsat at negligere det rent videnskabelige Forskningsarbejde paa dette Omraade.

En Omordning af vort Forsøgsvæsen er en stor og indgribende Opgave, der hverken kan eller bør gøres uden en forudgaaende og indgaaende Diskussion af Veje og Midler. Kan mit Foredrag her i Dag fremkalde en saadan Diskussion, er mit Formaal naaet.

Foredraget efterfulgtes af følgende Diskussion:

Professor, Dr. phil. N. Bjerrum udtalte, at han som Direktør for Landbohøjskolen havde maattet beskæftige sig en Del med flere af de Spørgsmaal, som Foredragsholderen havde været inde paa. Det er sikkert rigtigt at skelne mellem Forsøg og Forskning. Begge Dele er vigtige Led i Arbejdet for Fremskridt, men der maa tillægges *F o r s k n i n g e n* en særlig Betydning, fordi den er *s k a b e n d e*.

Der er i Tidens Løb udført en Del Forskningsarbejde ved Landbo-

højskolen, men man maa erindre, at Forskning kræver Pengemidler, og dem har vi kun lidt af. Som Professor Bondorff nævnte, burde der skabes bedre Muligheder for, at Lærere ved Landbohøjskolen samtidig med Undervisningen kunde kaste sig over egentligt Forskningsarbejde. Saaledes er det i andre Lande, og det maa anses for naturligt.

Fra Landbohøjskolens Side haaber vi paa Gennemførelsen af Foranstaltninger, der fremmer Muligheden herfor, men det kræver Støtte fra det praktiske Landbrugs Side. Der er til Landbrugsministeriet indgivet Ansøgning om at faa Resten af Undervisnings- og Forsøgsmarken erstattet af et Areal af passende Størrelse uden for Byen, hvor Lærerne i Planteavl og dermed beslægtede Fag kunde faa Plads til at udføre Forskningsarbejder.

Det maa tillægges stor Betydning at faa de unge med i Forskningsarbejdet, fordi de har det fornødne Vovemod til at gaa i Gang med Opgaver, hvis Resultat ikke paa Forhaand er givet — ja maaske slet intet Resultat giver. Som Professor Bondorff anførte, har vi ingen Midler til Stipendier for saadanne unge Forskere, men vi er interesseret deri og har ansøgt om 2 Stipendier paa 6 000 Kr. aarlig, 2 Stipendier paa 3 000 Kr. aarlig og 2 Stipendier paa 1 500 Kr. aarlig. De store Stipendier skal være til en Slags Forberedelse til Professorater og skal gives til Kandidater, der har kvalificeret sig til Overtagelse af Lærerstillinger. De mindre Stipendier er til yngre, som har vist lovende Evner og Interesse for Forskning. Medens Stipendierne paa 6 000 Kr. og 3 000 Kr. ikke maa gives til Kandidater i fastere Stilling, er de smaa Stipendier tænkt som Hjælp og Opmuntring for Kandidater i fast Stilling, der har udført værdifuldt Forskningsarbejde.

Vi har ved Forslagets Udarbejdelse set hen til de Vilkaar, som Universitetet byder sine Stipendiater. I Sverige har de en Ordning, der stiler efter de samme Maal, som vi sigter imod. Det er kedeligt, at der ikke blandt det danske Landbrugs Mænd har været Donatorer, der har tænkt paa Højskolens Forskning og ydet den Støtte i Lighed med, hvad der i udstrakt Grad har fundet Sted for Forskningen ved Danmarks tekniske Højskole.

Konsulent *J. A. Kofoed* spurgte, om man i et Kvægbrugs- og Mejeribrugsland som Danmark kunde undvære et Arbejde til Klarlæggelse af vort Kvægs Arvelighedsforhold. Der maa være mange Spørgsmaal af Betydning, som et avlsbiologisk Udvalg eller Institut gennem specielle Undersøgelser kunde gøre Rede for. Dette Emne havde Taleren gentagne Gange i Aarenes Løb bragt paa Bane, men det var hver Gang blevet fejlet til Side. Dog syntes det, som om der nu var ved at blive Forstaaelse for Sagens Betydning. Naar Spørgsmaalet fremføres igen, er det med Henblik paa den kunstige Sædooverføring.

Sekretær *Karl Madsen* takkede Professor Bondorff for hans tankevækkende Foredrag, men vilde dog mene, at det næppe stod saa galt til med dansk Forsøgs- og Forskningsvirksomhed, som Foredragsholderen havde givet Udtryk for. Der er i denne Sag henvist lovlig meget til Sverige. Man overvurderer vist den Betydning, som Centralisation har paa Forsøgsvirksomhedens Omraade. Der er dog gjort et ganske

godt Stykke Arbejde, ogsaa af Landbohøjskolens Folk. Dette gælder ikke mindst Prof. Bondorff. Set ude fra er det samlede Resultat af vort Forsøgs- og Forskningsarbejde slet ikke saa daarligt endda. Maaske har vi for mange Foreninger og Udvalg inden for Landbruget, men vi kan ikke undvære vore forskellige sagkyndige Udvalg.

Forstander *H. N. Frandsen* udtalte, at vi herhjemme har en fortrinlig Forsøgsvirksomhed paa Landbrugets Omraade, og det er sikkert den rigtige Form, den har fundet under sin Opvækst. Anderledes stiller det sig med Forskningen. Her er det i høj Grad paakrævet, at der gøres noget. Vi trænger til at faa noget bygget op paa dette Omraade, og vi kan sikkert gøre det.

Sekretær *O. Hauch* spurgte, om vi ikke i for høj Grad gik uden om den Støtte, som det praktiske Landbrug selv burde yde til mange af disse Foranstaltninger. Er det rigtigt at være saa beskeden over for Praksis, naar det gælder disse Ting? Har vi givet f. Eks. Landbrugets Organisationer Mulighed for at yde en saadan Støtte? Ser man paa Forholdene inden for andre Erhverv, Handel, Industri og Haandværk, vil man lægge Mærke til, at de anderledes kan faa tilvejebragt de fornødne Midler. — Vi har — i hvert Fald hidtil — været for slappe, naar det drejede sig om noget, der kostede lidt. Vi maa ikke glemme Kravene til os selv. Det er godt at gaa til Staten om Støtte til baade det ene og det andet, men vi maa ogsaa gaa til Erhvervet selv. Tænk i denne Forbindelse paa Medlemskontingentet i vore landøkonomiske Foreninger. Det er ganske anderledes Beløb, de inden for andre Erhverv støtter deres faglige Organisationer med.

Professor *K. A. Bondorff* udtalte i Anledning af Konsulent Kofoeds Spørgsmaal, at han heller ikke kunde forstaa, vi kunde undvære et avlsbiologisk Forskningsinstitut til at tage sig af Udredningen af de avlsbiologiske Problemer, men „jeg forstaa mig jo heller ikke paa Malkekvæg“. — Naar Sekretær Karl Madsen hævder at have faaet den Opfattelse af Foredraget, at der nærmest skulde herske kaotiske Tilstande paa Forsøgs- og Forskningsomraadet, saa er det dog for kraftigt udtrykt. Taleren vilde dog gerne indrømme, at Sagen var blevet sat paa Spidsen. Tanken med det var jo at paapege, i hvor høj Grad vi trænger til at interessere os ogsaa for Landbrugsforskningen, som skal skabe de videre Fremskridt i Landbruget.

Professor *Axel Pedersen* sluttede Mødet med at fremhæve, at det ikke var tilfældigt, naar netop dette Emne var blevet sat under Debat ved denne Lejlighed. Man havde fra Selskabets Side ønsket at faa klaret, om vi m. H. t. Tilrettelæggelsen af vor Forsøgs- og Forskningsvirksomhed er inde paa den rette Vej, eller om der skulde være et og andet, der kunde gøres bedre. Det vil være af Betydning, at vi paa alle Omraader kan staa saa godt rustet som muligt til tage imod den vanskelige Tid, som sikkert vil komme. Vi siger Professor Bondorff Tak, fordi han har villet tage dette Spørgsmaal op og har givet det en Behandling, der kan vække til Eftertanke.